

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ РЕГІОНАЛЬНИХ ІННОВАЦІЙНИХ РИНКІВ В УКРАЇНІ

CONCEPTUAL FOUNDATIONS OF REGIONAL INNOVATION MARKETS FORMATION IN UKRAINE

Володимир ОСИПОВ,
доктор економічних наук,
Інститут проблем ринку та
економіко-екологічних досліджень НАН
України, Одеса

Volodymyr OSYPOV,
PhD Economics,
Institute of Market Problems and Economic
& Ecological Research,
NAS of Ukraine, Odessa

Андрій ПАНКОВ,
заступник Краматорського міського голо-
ви з питань діяльності виконавчих органів

Andriy PANKOV,
Deputy Mayor of Kramatorsk on the activity
of the executive bodies

Олексій ВОРОЖЕЙКІН,
Інститут проблем ринку та
економіко-екологічних досліджень
НАН України, Одеса

Oleksiy VOROZHEYKIN,
Institute of Market Problems
and Economic & Ecological Research,
NAS of Ukraine, Odessa

Перехід від парадигми «закритих інновацій» до вільного поширення інноваційних ідей обумовив необхідність створення інституційного середовища, яке окреслювало б «правила гри» при обміні й торгівлі інноваціями. Підприємства все частіше відмовляються від власних наукових розробок і надають перевагу придбанню готових до впровадження інновацій. Нині цей процес носить хаотичний характер. Для більш ефективного обміну інноваціями та перспективними науковими розробками слід створити інститут, що зможе покращити якість взаємодії між суб'єктами попиту та пропозиції на інновації. Таким інститутом має стати інноваційний ринок. Враховуючи специфіку регіонального розвитку та соціально-економічного становища окремих територій, для підвищення просторової ефективності інноваційний ринок створюється з регіональною або субрегіональною специфікацією.

Питання створення ринку інновацій в Україні та моделювання його діяльності розглядалися у працях багатьох відомих вчених, проте недостатня увага приділялася вивченню можливостей формування інноваційного ринку на регіональному та субрегіональному рівні.

Метою публікації є визначення концептуальних засад створення інноваційного ринку на субрегіональному рівні.

Сутність інноваційного ринку дослідники визначають по-різному. Так, Т.Васильєва визначає ринок інноваційного інвестування як механізм, що дозволяє встановити відповідність між попитом на інноваційно орієнтовані інвестиційні ресурси та їх пропозицією за обсягом і вартістю, а також регулятором дій учасників комерційних угод [1, с. 98].

Водночас Є.Лазарева у своїх дослідженнях робить акцент на тому, що ринок інновацій у першу чергу спрямований на забезпечення потреб споживачів в інноваційній продукції [2, с. 181]. У даному дослідженні під інноваційним ринком слід розуміти систему соціально-економічних відносин, спрямовану на узгодження попиту та пропозиції на інновації як нематеріальні активи. Товаром на даному ринку є знання у вигляді

інноваційних ідей, проектів, рішень тощо. Суб'єктами – підприємства, організації, установи, що є споживачами інновацій (тобто формують попит на інновації), а також створюють інновації.

Фактично такий ринок в Україні вже сформовано, проте він неефективний та хаотичний [3]. **Відсутність чіткого законодавчого оформлення поняття та функцій інноваційного ринку призводить до стихійності процесів, що відбуваються під час обміну й торгівлі інноваціями.** *The lack of clear legislative concepts and functions of innovation market is leading to spontaneity of processes during the innovations' exchange and trade.*

Таким чином, значними слід вважати транзакційні видатки під час придбання інновацій. А це насамперед збільшує ціну та знижує попит на інновації. Інноваційний ринок може вирішити проблеми з ціною інновацій, нівелювавши транзакційні видатки, і стати акселератором інноваційного розвитку субрегіону.

Ще однією проблемою ринку інновацій є той факт, що вимальовується явна перевага пропозицій від розробників приладів, технологій, установок тощо над можливостями ринку вкласти в їхні нововведення кошти з метою втілення ідей у товар.

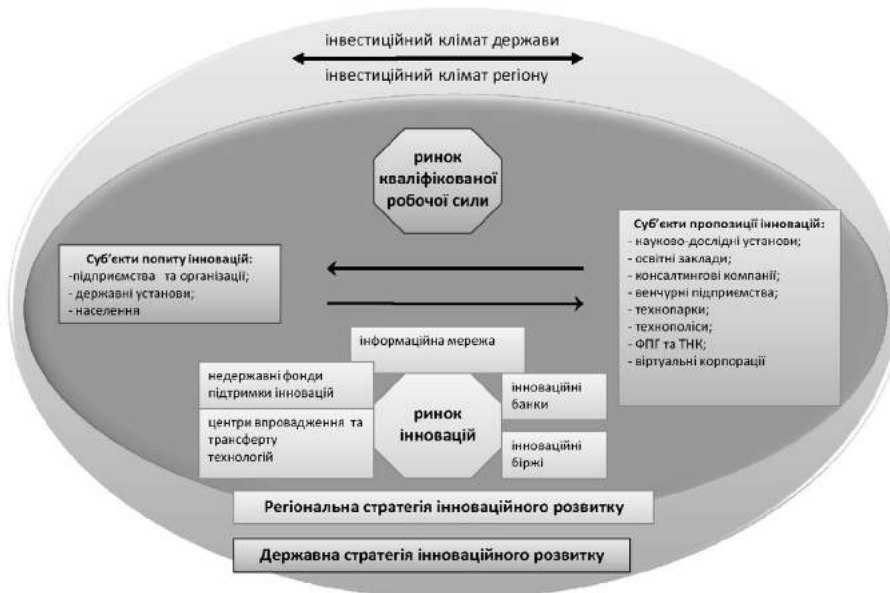
Так, у Росії для вирішення даної проблеми у 2009 році на базі ВАТ «РОСНАНО» [4] та Московської міжбанківської валютної біржі (ММВБ) [5] створено «Ринок інновацій та інвестицій» (PII) [6]. Його попередником вважають сектор інноваційних та зростаючих компаній на ММВБ.

Ринок інновацій та інвестицій – перший російський так званий альтернативний торговельний майданчик, створений спеціально для полегшення доступу до фінансування для молодих компаній, що розвиваються. Інвестори звертають увагу не стільки на історію та фінансові показники, скільки на перспективу й потенціал розвитку компанії. На PII звертаються в основному молоді зростаючі компанії. Такий ринок є перспективним, оскільки має певні переваги:

У статті розглянуто можливості створення регіональних інноваційних ринків як одного з напрямів підвищення ефективності інноваційної діяльності регіону (субрегіону). Визначено зовнішнє середовище та внутрішню структуру, які необхідні для функціонування інноваційних ринків. Зроблено висновок про перспективність впровадження таких ринків у інноваційну структуру регіону (субрегіону).

The article is devoted to the analysis of possibilities of regional innovation markets creation as one of the directions of improving the efficiency of innovation activities in the region (subregion). It is defined external environment and internal structure, which necessary for the functioning of innovative markets. The advantage of implementing such markets in region's (subregion's) innovative structure is grounded.

Рис. 1. Інституційне середовище для ринку інновацій

- позиціонування, можливість виділитися серед інших компаній;
- залучення інвесторів, орієнтованих на компанії даного типу;
- підвищену увагу, PR;
- підтримку з боку біржі, для якої РІІ є стратегічним пріоритетом;
- підтримку з боку інститутів розвитку;
- компенсації витрат щодо виходу на ринок;
- податкові пільги (податок на приріст капіталу за нульовою ставкою).

Таким чином, подоланими можна вважати дві основні проблеми інновацій:

- 1) великі транзакційні видатки стихійного ринку інновацій;
- 2) відсутність стимулів для попиту на інновації.

США та країни Західної Європи, на відміну від Росії, починають поєднувати IPO-ринок як засіб для пошуку інвестицій у реалізацію інноваційних проектів та передові технології для впровадження парадигми відкритих інновацій («відкриті знання», краудсорсинг та ін.) [7]. Поєднання цих інструментів дає змогу, по-перше, швидко знаходити інвестиції під конкретні, готові до впровадження проекти, по-друге, розширити коло інноваторів.

Зважаючи на те, що більшість підприємств України не готові до використання сучасних мережевих технологій у практичній діяльності, для створення регіонального інноваційного ринку більш ефективним є варіант зі створенням жорсткої інфраструктури та поступовим переходом до економіки «відкритих знань». *So far as most enterprises in Ukraine are not ready to use advanced network technologies in practice, formation of regional innovation market with the creation of hard infrastructure and the gradual transition to the economy of «open knowledge» is more efficient.*

Перед створенням регіонального інноваційного ринку перш за все необхідно оцінити середовище, в якому буде сформовано новий інститут. Так, регіональний інноваційний ринок насамперед має спиратися на державну та регіональну стратегію інноваційного розвитку (див. **рис. 1**). Виходячи з даних стратегій формується мета ринку та пріоритетні напрями розвитку інновацій у регіоні (субрегіо-

ні). Ефективність роботи інноваційного ринку обумовлюється інвестиційним кліматом країни та регіону. Регіональний рівень відповідає областям як адміністративно-територіальним одиницям України, проте економічні кордони територій часто виходять за межі області або ділять її на декілька частин.

Тому для відповідності просторового охоплення інноваційних ринків та пріоритетів розвитку окремих територій доцільно створювати їх на субрегіональному рівні. Існує пряма залежність між попитом на інновації з боку суб'єктів підприємницької діяльності та станом інвестиційного клімату регіону. Ще одним фактором ефективності функціонування інноваційного ринку є якість робочої сили регіону та наявність ринку кваліфікованої робочої сили. Низька якість персоналу може призвести до фіаско інноваційних про-

ектів на етапі як розробки, так і впровадження.

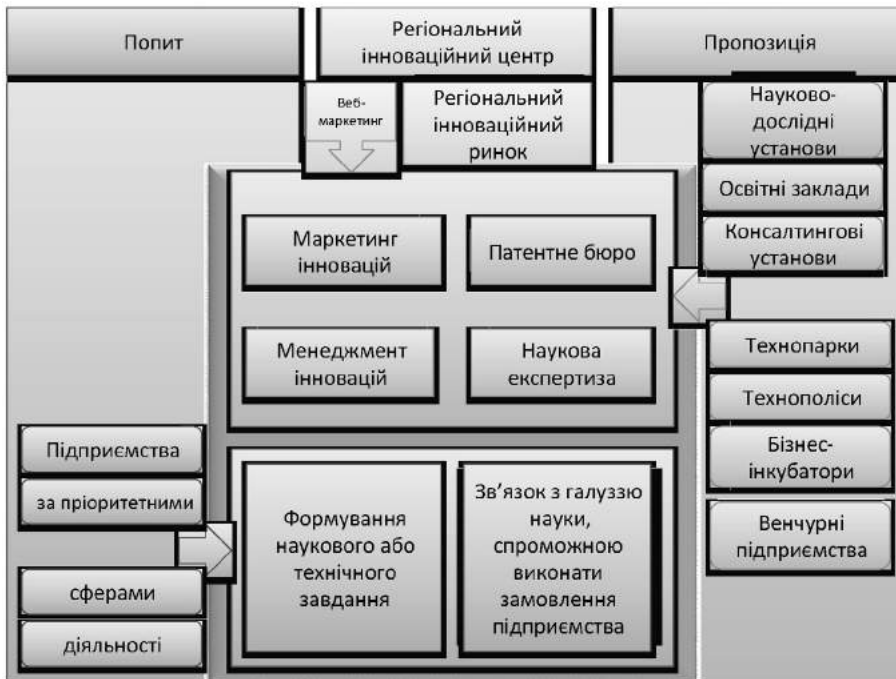
Слід зазначити, що найкраще розвиваються інноваційні проекти, які знаходяться в приватній власності. З огляду на це надзвичайно важливим для інноваційного ринку є наявність у регіоні недержавних фондів підтримки інновацій, центрів трансферу технологій, інноваційних банків та бірж. В українських умовах наявність останніх двох елементів фактично неможлива через корумпованість фінансового капіталу та відсутність стимулів для підтримки інновацій з боку великого бізнесу. Одним з основних джерел інновацій при парадигмі відкритих інновацій має стати суспільство (громада) та малий бізнес як найбільш гнучка форма ведення господарства. Проте й він не здатний підтримувати фундаментальні або витратні наукові дослідження. У результаті відбувається дисбаланс у попиті та пропозиції інновацій.

Таким чином, завданням регіонального інноваційного ринку стає врівноваження попиту та пропозиції інновацій шляхом стимулювання й мотивації суб'єктів попиту на інновації до інноваційної діяльності. До того ж все це має бути виконано з якомога меншими витратами. Отже, як технологічна основа для інноваційного ринку має бути використана інформаційна мережа та популяризація інновацій шляхом мережі Інтернет. Як вже зазначалося, на перешкоді цьому може стати консерватизм українського підприємництва. Проте, зважаючи на стабільну тенденцію до поступового переходу лідируючих світових економік на мережеві технології, у середньо- або довгостроковому періоді інформаційна мережа повинна стати каталізатором інноваційного розвитку регіонів.

Якщо розглядати внутрішню структуру регіонального інноваційного ринку (**рис. 2**), то слід вказати на необхідність комплексного підходу до визначення учасників регіонального інноваційного ринку. Крім суб'єктів попиту на інновації та науково-дослідних, освітніх установ, що традиційно є учасниками інноваційного процесу, до їх складу слід віднести консалтингові установи, технопарки, технополіси, венчурні установи, бізнес-інкубатори тощо. Якщо буде прийнято рішення щодо використання мережевої платформи для регіонального інноваційного ринку, то обов'язковим елементом його структури має стати служба веб-маркетингу.

Рис. 2. Структура регіонального інноваційного ринку

В діяльності регіонального (субрегіонального) інноваційного ринку можна виділити такі субпроцеси:

- 1) **розробки інновацій** (виконується суб'єктами пропозиції інновацій; на даний момент відсутня можливість відкрити діяльність з розробки інновацій);
- 2) **реклами інновацій** (більшість наукових організацій не мають можливості фінансувати просування власних наукових розробок та інноваційних проектів, тому доцільним є перенесення даної функції на службу з маркетингу інновацій регіонального інноваційного ринку);
- 3) **патентування та ліцензування інноваційних ідей** (може виконувати патентне бюро);
- 4) **впровадження та супроводу інновацій** (консервативність більшості суб'єктів пропозиції інновацій не дозволяє розширити їх діяльність на консультативні роботи щодо супроводу інноваційних проектів, проте більшість вітчизняних підприємств стикається з труднощами саме під час реалізації проектів). Функцію впровадження та

супроводу інноваційних проектів має бути покладено на підрозділ з менеджменту інновацій регіонального інноваційного ринку.

За умов наявності всіх необхідних елементів регіональний інноваційний ринок здатний створити передумови для комплексного інноваційного розвитку на основі використання ресурсу малих підприємств та інтелектуального потенціалу суспільства регіону, зв'язати попит на інновації з пропозицією та допомогти споживачам інновацій впровадити їх у практичну діяльність. Отже, таким чином забезпечується виконання системи мотиваторів як для бізнесу і науки, так і для держави та органів місцевого самоврядування (рис. 3).

ВИСНОВКИ

Формування регіональних інноваційних ринків як врівноважувальних механізмів для попиту та пропозиції інновацій є одним з основних напрямів інноваційної політики різних держав.

Створення мережі інноваційних ринків потребує й Україна. Для цього необхідно в першу чергу розвинути інституційне середовище, що стосується інноваційних процесів, та на його основі створювати регіональні (субрегіональні) інноваційні ринки із залученням сучасних мережевих технологій. Викладені в статті концептуальні засади формування таких ринків покликани забезпечити наукове підґрунтя для подальшого впровадження даної ідеї в практику.

Перспективним у цьому напрямі є дослідження попиту та пропозиції інновацій на регіональному (субрегіональному) рівнях, а також оцінка ефективності регіонального ринку виходячи з основних факторів впливу на його діяльність.

ЛІТЕРАТУРА

1. Васильєва Т. А. Діяльність банківських установ на ринку інноваційного інвестування: методологічні засади [Текст] : дис. ... док. економ. наук: спец. 08. 00. 08 – гроші, фінанси і кредит / Тетяна Анатоліївна Васильєва : Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України». – Суми : [Б. В.], 2008. – 490 с.
2. Лазарева Є. В. Формування складових регіонального ринку інтелектуальної власності / Є. В. Лазарева, С. В. Брикаліна // Вісник Хмельницького національного університету. – № 5, 2009. – Т. 1. – С. 181-184.
3. Томашевський Д. М. Український ринок інновацій вже існує [Електронний ресурс] / Д. М. Томашевський. – Режим доступу: <http://tndi.kiev.ua/st3-ua.htm>.
4. ОАО «РОСНАНО» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.rusnano.com/Home.aspx>
5. Московская биржа [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://rts.micex.ru/>
6. ММВБ и «Роснано» презентovali «Рынок инноваций и инвестиций» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://strf.ru/innovation.aspx?CatalogId=223&no=21876>
7. Pot С. Каковы перспективы краудсорсинга? Транснациональные стратегии открытых инноваций для предотвращения «утечки умов» из стран СНГ /Перевод с английского; Пипия Л. К. (сост.) Общественные и гуманитарные науки: тенденции развития и перспективы сотрудничества. – М.: Ин-т проблем развития науки РАН, 2009. – С.327-345.

Рис. 3. Елементи мотиваційної системи інноваційного процесу

